

**“KARAMDOSH SABZAVOTLAR TURLARI VA ULARNI
KO‘PAYTIRISHNING AFZALLIKLARI” MAVZUSINI O‘QITISH
JARAYONIDA TALABALAR FAOLLIGINI OSHIRISH**

Qo‘chqorova Go‘zal Faxriddin qizi

Guliston davlat universiteti

Annotatsiya: Karamdosh sabzavot ekinlari, ularning morfologiyasi, ularni ko‘paytirish usullarining qishloq xo‘jaligidagi ahamiyati haqida umumiy ma‘lumotlarga ega bo‘lish jarayonida talabalarning faolligini oshirish haqida ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Sabzavotchilik, karam ekini turlari, morfologiya, ko‘paytirish usullari, navlar, xususiyatlar, bosqich, mustaqil ta‘lim, dunyoqarash.

Bilimli yetuk kadrlarni tayyorlash masalasi davlat rahbarimiz olib borayotgan davlat siyosatining eng muhim va ustuvor yo‘nalishlardan biridir. Ana shu maqsadda O‘zbekiston Respublikasi prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF – 4947–sonli farmoni bilan O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha “Harakatlar strategiyasi” qabul qilindi. Ushbu farmonga asoslangan holda, ma‘naviy yetuk va jismonan sog‘lom, chuqur bilim, intellektual salohiyatga va keng dunyoqarashga ega bo‘lgan, kelajakda mamlakatimiz rivojiga hissa qo‘sha oladigan yosh avlodni tarbiyalab voyaga etkazish kabi masalalarni o‘z ichiga oladi.

O‘zbekiston Respublikasida kadrlar tayyorlash milliy dasturi, kadrlar tayyorlash milliy modelini ro‘yobga chiqarishni har tomonlama kamol topgan, jamiyatga, turmushga moslashgan, ta‘lim va kasb-hunar dasturlarini ongli ravishda tanlash va keyinchalik puxta o‘zlashtirish uchun ijtimoiy-siyosiy, huquqiy, psixologik-pedagogik va boshqa turdagi sharoitlarni yaratish, jamiyat, davlat oldida o‘z javobgarligini his etadigan fuqarolarni tarbiyalashni nazarda tutadi. Ma‘lumki,

“Ta’lim to’g’risida” gi qonun, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” va yoshlarga oid “Davlat dasturi” ni ijrosini ta’minlash, shu asosda ta’lim sifatini va samaradorligini yaxshilash, ma’ruza iqtidorli talabalarni aniqlash, ularni qobiliyatlarini rivojlantirish asosiy maqsad hisoblanadi. To’g’ri tanlangan zamonaviy o’qitish usullari talabalarni yangi bilimlarni chuqurroq o’zlashtirishga, ularda faollik va ijodkorlikka yaxshi ta’sir ko’rsatadi. Qishloq xo’jaligini rivojlantirishda “Sabzavotchilik” fanining ahamiyati ko’pchilikka ma’lum. Bu fanning o’zlashtirish birmuncha qiyinligi, lekin ancha qiziqarli ekanligi dars jarayonida talabalar faolligini oshirish zarur. Talabalarning dars jarayonida yangi mavzuni ahamiyatini tushunib olishlari, faqat o’qituvchining og’zaki tushuntirishlari asosidagina vujudga kelmay, balki buning uchun o’qituvchi tomonidan maxsus tashkil etilgan talablarning bevosita faoliyatida ham vujudga keladi. Aynan shuning uchun ham o’qitish jarayonining samaradorligini oshirish muammolarini yechimi har xil usul va pedagogik yondashishlarni izlash va sistematik qo’llash bilan bog’liq. Shuning uchun dars jarayonida quyidagi holatlarga e’tibor qaratishimiz kerak.

Muammoli vaziyat. Muammoli vaziyatda o’qituvchi talabalarni muammoni hal qilishga undaydi va talabalarni izlanishga, mantiqan to’g’ri xulosalar chiqarish jarayoniga chaqiradi. Vujudga kelgan muammoni hal qilish jarayonida talabalarning fikrlash qobiliyati kengayib boradi. Masalan, o’qituvchi karam ekinlari turlari va ularning oziq-ovqatdagi ahamiyatini tushuntirishda talabalarga karamdosh sabzavotlar guruhiga qaysi ekinlar kirishi haqida nimalar bilishlarini hamda nimalarni eslashlarini taklif etadi. Shundan keyin talabalardan karamdosh sabzavotlarning turlari va ularning oziq-ovqatda, sanoatda, qishloq xo’jalikda tutgan o’rni va ko’paytirish usullari haqida turli xil kuzatishlar talab etiladi. Kuzatilayotgan jarayonlar talabalarda karamdosh sabzavotlar guruhlari va ularning asosiy morfologik, biologik belgilari va ularni ko’paytirish usullari to’g’risida muammoli vaziyatni vujudga keltiradi. Bunda o’qituvchi ular yangi bo’lgan hodisani ma’ruza, karamdosh sabzavot ekinlarning bir biridan morfologik, biologik belgilari bilan farqlanishlarini tahlil qilib beradi.

Everestik suhbat. Talabalar fikrlashining o‘sishi – suhbatni tashkil etadigan o‘qituvchi savollarning harakteriga bevosita bog‘liq bo‘ladi. Suhbat davomida, talabalardan ilgari surilgan ilmiy holatlarni asoslash, isbot qilish, xulosalarni mustaqil ifodalab berish talab etiladi. Taqdimot, darslik va internetdan to‘g‘ri foydalanish, olingan ma‘lumotlarni ilmiy jihatdan to‘g‘ri tahlil qilishga undaydi. Talabalarning darslik bilan ishlashlarini samaradorligini oshirish uchun har bir mavzuni oxirida keltirilgan o‘z-o‘zini tekshirish uchun nazariy savollari, masalalar va testlar katta ahamiyatga ega bo‘ladi. Talabalarni uy ishlariini bajarishga o‘rgatish bilan birga, savollarga og‘zaki javob berishga o‘rgatish, talabalarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishga olib keladi. Savollar shunday tuzilganki, ular poliz ekinlar, ularning bir-biridan farqlanrini o‘rgatishga, darslik matnidan ma‘lum savollarga javob topishni o‘rgsnishga va olgan bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Darslikda mavzuga bog‘liq bo‘lgan masala va mashqlar, rasmlar hamda laboratoriya ishlari keltiriladi. Bu materiallardan imkoni boricha to‘laroq foydalanish tavsiya etiladi. Olgan bilimlarni mustahkamlash uchun qo‘shimcha o‘quv, ilmiy-ommabop va internetdan foydalanish kabi mustaqil shug‘ulllanish ham talabalarni “Sabzavotchilik” faniga bo‘lgan qiziqishlarini oshiradi.

Sabzavotchilikda tajriba ko‘rsatish usuli, ma‘ruza, amaliy ishlari ham talabalarni bilimni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega, chunki, tajribalar hamma talabalarga o‘qituvchi ishtirokida ko‘rsatiladi. Amaliy mashg‘ulotlar darsni nazariy qismi orasida o‘tkaziladi va asosan ma‘ruza darsida olgan nazariy bilimlarni aniq bilib olishga qaratilgan bo‘ladi. Bunda talabalarning yangi mavzuni tezroq tushunib olishlari onson bo‘ladi.

Darslarda masalalarni mustaqil yechish. Masalalar yechish boshqa uslublar bilan birga talabalarning fikrlash qobiliyatlarini o‘stirishda katta ahamiyatga ega. Talabalar ongiga mustaqil fikrlash, mustaqil izlanishni olib borish uchun ularning mantiqiy fikrlashni va masalalarni yechish hamda yangi usullarni izlab topishga o‘rgatish zarur. Dars yakunida talabalar o‘tilgan materialni qay darjada

o‘zlashtirganligini tekshirish uchun savol-javoblar, test sinovlari va mustaqil ta’limdan foydalanish kerak bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. “Qishloq xo‘jaligi fanlarini o‘qitishda ilg‘or xorijiy tajribalar ” moduli bo‘yicha O‘quv-uslubiy majmua. Toshkent 2017
2. Zuev V.I., Qodirxo‘jaev O.K., Adilov M.M, Akromov U.I. Sabzavotchilik va polizchilik. 2009 y. (darslik).

